DE CHLOROSI.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS

IN

ALMA LITERARUM UNIVERSITATE

FRIDERICA GUILELMA

UT SUMMI

IN MEDICINA ET CHIRURGIA HONORES

RITE SIBI CONCEDANTUR

DIE XXI. M. DECEMBRIS A. MDCCCXLIII.

H. L. Q. S.

PUBLICE DEFENDET

AUCTOR

ISIDORUS LOEWENSTEIN

GEDANENSIS.

OPPONENTIBUS:

J. KIRSCHSTEIN, MED. ET CHIR. DR.
ABARBANELL, MED. ET CHIRURG. CAND.
H. SACHS, STUD. PHILOS.

BEROLINI,

TYPIS SCHNITZERIANIS.

Und er stand mit dem Weihrauch zwischen Todten und Lebenden.

PIIS MANIBUS

FRATRIS OPTIMI, DILECTISSIMI

HENRICI

AC

DOROTHEAE POLLACK

FFINI SUAE DILECTISSIMAE OPTIMEQUE

DE SE MERITAE

HASCE

STUDIORUM PRIMITIAS

SACRAS ESSE VOLUIT

AUCTOR.

PRAEFATIO.

Nulla fere artis medicinae inveniatur pars, quae a viris laudatis beneque meritis non sit excussa et tractata. Etenim quum suum cuique officium sit, literarum campum, quem colat, assidue meditando ac perscrutando amplificare, tum maxime medicinae studium, res non minus ampla quam frugifera, cultores suos ad vires exercendas invitat. Experientia vero rerum ad hoc pertinentium prae omnibus ceteris opus est, quae quum tironi magis vel minus desit, summa ei objiciuntur impedimenta. Decursu modo temporis ubi sua edoctus est experientia, sententiam suam proferre ei licet. Quam ob rem hoc libello nihil aliud conati sumus, quam sententias virorum praeclarissimorum Busch, Siebold, Joerg, Mende, P. Frank, Canstatt multorumque alio-

rum, qui de chlorosi copiose scienterque disseruerunt, colligere nostramque opinionem, data occasione, passim modeste inserere. Benigne itaque lector libellum nostrum accipiat, humaniterque de eo sentiat, quaesumus.

I. SYNONYMA.

Χλώρωμα (Hippocrates), Illisis (Avicenna), Febris alba et virginum obstructiones (Mercatus), foedi colores (Baillou), morbus virgineus (Roderic a Castro et Daniel Sennert), chlorosis (Ranchen et Varandé), Icteria alba (Ettmüller), pallidi colores (Sydenham), febris amatoria (Langius), *ictère blanc* (Sauvages), *green-sickness* (Angli), *pâles couleurs* (Francogalli), *Maagdzietke* (Batavi).

II. MORBI DESCRIPTIO ET NATURA.

Si morbi sanatio prospere cedere debet, conditio perquam necessaria haec est, ut mali focum investigemus atque oppugnemus. Nam saepissime morbi nobis occurrunt, qui minime sunt primarii, sed aut secundarii ex primario prodierunt, aut tantummodo alius cujuspiam sunt reflexus. Quam stultum foret, si quis exanthema, cujus radices alte in vegitationem penetrant, nonnisi remediis externis tollere vellet, aut si quis febrem in exanthemate acuto tamquam summum curae finem persequeretur. Nunquam hic vel ille exitum secundum consecuturus esset. Similiter res se habet, quod attinet chlorosin. Chloro-

sin quidem veram discernimus et symptomaticam: dum illa apud puellas tenerae aetatis anomala evolutione sexuali declaratur, haec potest symptoma diversissimarum affectionum fieri, quin etiam in quaque aetate et quoque sexu prodire.

Nos quidem hic de prima tantummodo agimus et phaenomena singulorum systematum abnormia adumbrare conabimur. — Morbus puellas pubescentes invadit, nec videtur certis quibusdam constitutionibus terminari, quum et infirma individua et robusta ab eo corripiantur. Memorabile est puellas pubertatis periodo dispositionem quandam ad chlorosin ostendere. Carus [1]) in plerisque minus validis individuis periodo, qua corpus increscere fere desierit, etiam sine peculiari valetudinis turbatione cutis colorem pallidiorem, defatigationem, habitum animi melancholicum, appetitus inopiam et similia procedere refert, quae saepius ad fastigium altius ascendant. Auctore Roche maxime temperamenta lymphatica et constitutio debilis ad hunc morbum praedisposita sunt.

Sieboldius (in libro de morbis mulierum) existimat, chloroseos originem non semper a causis apertis esse deducendam, sed nonnunquam in opportunitate hereditaria latere (ut nos jam supra notavimus), aut in quibusdam inexspectatis difficileque cognoscendis corporis muliebris mutationibus, pubertatis tempore.

Puellae tenera corporis formatione, dispositione morbosa non apparente, a duodecimo anno ad quartum decimum, quo tempore potissimum crescunt, symptomatibus chloroticis corripiuntur, nulla tamen

---

1) Carus, Gynäkol., Bd. 1.

ec somni nec appetitus nec alvi dejectionis mutaone, qui status brevi, nonnunquam hebdomade inrjecta ad summum pervenit fastigium, ubi morbus, bi ipsi relictus, quinque aut plus hebdomades ma-et, tum decrescit sensimque evanescit. Paullo ost symptomata chlorotica rursus apparent, eundem ciunt decursum et mox menstruatio prima fluit, uae interdum post primum morbi impetum in conectum venit. Sub his conditionibus menstruatio te quidem, sed parce fluit. Symptomata chlorotica int detersa atque corporis evolutio non turbata proedit.

Irritabilis constitutionis puellae, quarum corpus ature est excultum, sine molininibus menses asquuntur; initio fluunt regulariter, sed temporis proessu fortius, denique tam copiose, ut virium exiustio sequatur, post quam non rursus se recreant que chlorosi corripiuntur. Menstruatio nunc tribus ebdomadibus redit, est copiosa et sanguis ejectus scum habet colorem. Malum crescit, quod si non oërcetur, aegrotae in statum leucophlegmaticum indunt, cum aut universali aut partiali aquae colluvie tela cellulosa corporisque cavis. Menstruatio est xstincta, vita misera aut ipsa mors aegrotas abripit.

Puellae, quarum faciei color pallidus erat a prima etate, quarumque corpus mature est excultum, musculis non satis cohaerentibus, mensibus sine moliminibus fluentibus, interdum chloroticae fiunt, gravi ephalaea vexantur, interdum narium stillicidium adit, quae res postquam aliquod tempus perduraveint, in similem statum, ut supra descriptum, inciunt. Menses non rite fluunt, modo parce, modo opiose, qui si cedunt, congestiones ad pectus et

caput oriuntur; aegrotae omni vespere rubore sup
fluuntur, cephalaea violenta ac vertigine labora
tussi vexantur multumque sanguinis ejiciunt, abd
men est tensum, durum, appetitus et digestio no
malis. A specie supra memorata haec sic abhorr
ut sibi ipsi relicta, non perpetuo augeatur, sed se
per certis finibus coërceatur.

Puellae, quae in eo tempore, quo menstruatio
ostendere solet, corporis perfectionem nondum ass
cutae sunt, quibus illa consentiens ratio formae si
gulorum membrorum deest, quaeque praecipue p
spicuam quandam infantilem formam faciei ostendu
hilaritate aetatis juvenilis non amissa, quindeci
anno chloroticae fiunt. Antea nonnunquam me
struatio apparuerat, parca tamen, mox autem evanu
plurimum nunquam prodierat. Intervallo tempo
praeterlapso locis diversis exanthemata in consp
ctum veniunt, in pedibus in ulcera mutantur, qu
si sanantur, antagonistice pectoris affectiones et sp
torum ejectio aucta percipiuntur. Quae quidem
initio cedunt, si pedum ulcera provocantur, seri
vero, ulceribus non suppressis, denuo apparent
aegrotae mox afficiuntur phthisi purulenta cum fe
hectica.

Denique puellae sine perspicua causa chloroti
symptomatibus invaduntur et inusitatam rerum i
suetarum cupidinem ostendunt. Tales virgines sae
aciditate laborant. Somnus est interruptus, diges
pigra, obstructa alvus.

Hic status plures menses durare potest, org
nismo in periculum non ducto, simulac menstruat
primo intrat, illa symptomata evanescunt. Aegrot
sanantur, quando menstruatio pluries apparet.

Cutis colorem admodum characteristicum in òmn-
ous invenimus chloroticis, quod signum tam con-
ms est, ut prope omnes scriptores notionis defi-
ionem chloroseos ab his mutationibus propriis re-
terent. Omnino autem his potissimum symptoma-
ous in conspectum venit.

Virium defectione atque debilitate in omnibus
tius corporis partibus, segni lentoque incessu et
lerrima fatigatione in minima quaque contentione;
llido faciei colore viridi mixto, quod signum ita
t perspicuum, ut virgines eo laborantes morbo
imo conspectu cognoscantur et morbus ipse colori
exsangui nomen debeat. Chlorosis scilicet nomen
um e graeco χλωρὸς ducit, quod verbum hic loci,
aeter alias significationes, colorem chlorosi labo-
ntibus proprium indicat. Potes quidem me refu-
re, quum chlorosis non his solum, sed multis etiam
is iisque perspicuis signis perlucide dignoscatur,
que hic albus color nisi unus ex multis sit indici-
is; sed usus tyrannus, quapropter et hoc loco
um sequi praestat. Morbi vero imaginis perficien-
e causa nonnulla addamus signa, quae raro desi-
rantur. Palpebrae flavidi sunt coloris fusco inter-
ixto et in majore morbi gradu nonnunquam oede-
atose tumefactae. Oculi conjunctiva, gingiva, labia
larem amiserunt colorem, pallent ac languent. Scle-
tica tristem praebet speciem et in loco pristini albi
nguidum perspicitur flavum. Coloris naturalis de-
ctus, horripilationes frequentes, pulsus parvus, len-
s et debilis, respiratio difficilis, dyspnoea, asthma,
aximaque ad dormiendum inclinatio. In corde hoc
alum palpitationibus se prodit arteriarum susurro
qui susurrus Gallica lingua appellatur *bruit de diable*)

et animi deliquiis. Neque minus aegrotae labora mala digestione, quae appetitus defectione insue rumque ciborum desiderio, lingua obtecta, gu amaro, vomituritionibus, vomitu ipso post cibos su ptos frequenti et obstructione cognoscitur. Ner rum systema, apud feminas per se praevalens, i que singularem praebens et agendi et sentiendi rat nem, summam ostendit perturbationem. Chlorosi borantes ad melancholiam animique tristitiam pro ves sunt, cogitationibus moestissimis indulgent et motae a publicis voluptatibus ac ludis quaerunt litudinem, admodum sunt irritabiles et res, quam minima, in fletum eas adducit. Nonnunquam ner rum affectio ad hysteriam crescit, ad ecstasin somnambulismum; contra negari non potest ap chlorosi laborantes interdum insuetam inveniri hi ritatem. Exhalationum defectus, cutis rigida, abd men paullulum tumefactum. Ad haec symptom venit acrisia menstrualis. Saepe molimina menstru tionis fere desiderantur, saepe evanescit, postqu se ostendit, aut rite non fluit, id est sanguis ejec serosam praebet speciem, pallidus et aquosus e Amenorrhoea tamen ad chloroseos naturam non pla opus est, pristinaque opinio ideo falsa est, quod quelas cum causis permiscuit. Ratio functionu quae genitalibus sunt attributae, secundum Cansta hos permittit gradus.

a) Chlorosis puellarum tenerrimae aetatis, quam genitalia nondum sunt evoluta. Nullum flus menstrui vestigium.

b) Menstruatio praecox pro aetate et evolutio vegetativa, quam chlorosis sequitur.

) Menorrhagia immodica, quae chloroticam efficit anaemiam.
) Connubium praematurum.
) Menstruatio aut molimina menstrualia casu quodam repressa in corpore non satis maturo.

Mutationes in sanguinis systemate pariter valde norma recedunt. Sanguis ex vena missus clare et, serum praevalere et fibrinam deficere, unde magis est aquosus. Pulsus est parvus, debilis, [uens, interdum tamen duriusculus ac plenus. Syna lymphaticum prae ceteris praevalere incipit, contenta lympha non est qualitatis normalis, vei tenuis, aquosa minusque nutritioni apta. Inde det adspectus aegrotarum tumidus, ex serosa deitione in tela cellulosa suspensus, oedema pedum, sarca universalis, turbationes in systemate lymtico, glandularum intumescentiae. Membranae cosae aeque sunt affectae et ad secretiones anoas proclives, praecipue membrana mucosa genitan et organorum respirationi inservientium.

Eximii ponderis est status organorum sexualium, quidem minime constans, sed forma est diversa. 1) chlorosis mature evolvitur, antequam genitalium lutio perfecta est, tum organa sexualia in evoone impediuntur, apparent atrophica ac sensibiliest imminuta, energia menstrualis aut plane non tantum imperfecte evolvitur. Coëundi appetitus excolitur, in organismo toto evolutio sexualis rsus non exprimitur. Ubi contra evolutio sexuaratione totius organismi maturius procedit, partes iitales anomalam ostendunt sensibilitatem, aegrotae

---

[1]) Busch, Geschlechtskrankh. des Weibes, Bd. II. S. 409.

laborant ex fluore albo, energia menstrualis prodit quidem, sed modo fluidum aquosum excernitur aut haemorrhagia existit. Coëundi appetitus est adauctus, energia menstrualis in omnibus chloroticis aut turbatur aut prorsus desistit. — Phaenomena chloroseos symptomaticae, alios morbos comitantia, valde sunt diversa. Hic quoque duae species bene sunt distinguendae: primum, ubi per malum praesens evolutio sexualis interrumpitur, tum, ubi eadem augetur. Morbi, ex quibus chlorosis evadit secundaria, potissimum hi sunt. Inflammatorii, febriculosi pubertatis periodo, qui quum minus diligenter tractentur, irritationem singulorum organorum vel tantam debilitatem universalem relinquunt, ut evolutio sexualis non perficiatur. Ex his morbis praecipue scarlatinam, morbillos, variolas, carditidem nominamus; porro organicos status morbosos et maxime in ipsis partibus genitalibus, inflammationes chronicas, dyscrasica mala, partim ex depravatione succorum, partim ex anomaliis.

Jam in scriptis medicorum antiquissimorum chlorosin licet quam brevissime delineatam reperimus: veluti eam Hippocrates, Galenus, Aëtius, Paulus Aegineta, Avicenna memorant. Primus vero hunc morbum accuratius descripsit Langius circiter annum 1550. Ab omni autem tempore lis extitit de morbi formis, de phaenomenis singulis ac natura, de aetate et sexu, de cura: unde non mirandum, quod nomina proferebantur diversissima et morbi essentia, ut ita dicam, modo in hujus, modo in illius systematis turbatione quaerebatur. Nec injucundum est, judicia virorum praeclarissimorum de hujus morbi indole percipere. Multi, in quibus Hoffmann, qui

nc morbum cachexiis accenset, Ballard, Gardien, oximam chloroseos causam in anomalia quadam ornorum digestionis sitam putant, indeque omnia aenómena derivari posse arbitrantur. Quae opinio epenumero sic impugnata est, ut organa concoctio- non ubique turbata reperta esse opponeretur, et i hoc locum haberet, ista organa, chlorosi demum igius persistente, conturbata esse, quam turbatiom minime esse characteristicam: quae si esset usa proxima, negari non posse, morbum in quae aetate et in sexu etiam virili occurrere posse, od quidem non usu veniret. Turbationes in orga- chymificationis et chylificationis anomalias maxime rias in corpore provocare posse, vix est, quod mmemorem, quia vita et animalis et corporea, omnino gularis processus functionum ex formatione boni et nutritionem idonei sanguinis pendet. Hic vero fons istis inest organis, ac raro chloroticae bona conctione instructae reperiantur.

Saepius hanc invenimus sententiam, chlorosin in omalia systematis sanguinis proxime niti, id quod fendunt Boisseau, Andral, Rachet, Bouilud, Blaud, alii. Primus auctor morbum ducit thenicum systematis sanguinis statum, quia potismum stimulantes illius systematis proprietates diinutae sint. — E. de Siebold [1]) chlorosin existiat morbum, qui causam habeat in imminuta irritalitate systematis arteriosi omnino et vasorum abdoinalium in specie, et segnis circulationis sequem. Jahn [2]) et Brandes causam primariam in in-

[1]) Handbuch der Frauenkrankh., Bd. I.

[2]) Klinik der chron. Krankheiten.

firmo systemate lymphatico ponunt, aliis fontem in systemate nervoso quaerentibus. Cullen morbum statibus morbosis adynamicis adnumerat, infirmitatem igitur causam arbitratus proximam. Trousseau illum affectionem putat hystericam, proximam causam habens systematis nervosi depressionem. Colombat pariter causam chloroseos principem in asthenia totius nervosi et potissimum gangliorum systematis ponit, quod organis digestionis, nutritionis, circulationis ac genitalium praeest. Pinel et Haase nolunt chlorosin peculiarem morbi formam habere, sed modo comitem amenorrhoeae et dysmenorrhoeae: quibus assentitur Mercatus. Ac profecto non licet omnino negare, retentionem sanguinis excernendi chlorosin procreare posse. Quid enim hoc differt ab eo, quod suppressio sudoris vel retentio bilis, urinae aut aliarum excernendarum materierum morbos varios producere valet? Sanguis menstrualis non est purus, nutritioni idoneus, ut analysis chemica docet, quippe qui ex crasso fluido mucoso constet et in corpus denuo receptus turbas ciere debeat. Altera ex parte tamen chloroticas invenimus, in quibus functiones sexuales in decursu demum morbi turbantur, amenorrhoea itaque causa efficiens duci nequit. Secundum Meissner [1]) chlorosis est morbus, qui plerumque sexum sequiorem in primis pubertatis annis aggreditur, et cano-pallido faciei colore, lividis circum oculos circulis, sicca cute, passiva et minuta nutritione cognoscitur. Roche [2]) chlorosin morbum existimat, cujus symptoma praestantissimum in miro quodam,

---

[1]) Forschungen des 19ten Jahrh., Bd. II. S 100.
[2]) Universal-Lexikon der prakt. Medizin, Bd. III.

epissime etiam flavescente vel viridescente pallore nstat. Sauvages [1]) morbum sic adumbrat: *La lorose est une maladie, dont le principal symptome t une pâleur repandue sur le visage, accompagnée une asthenie générale.* — Capuron [2]) dicit: *En néral cette maladie n'est propre qu'aux personnes sex, qui sont éminemment lymphatiques, ou qui it long-temps vécu sous l'empire de causes débilintes et dont la constitution a été détériorité et réuite à l'état de cachexie par un air humide et mal in, par l'habitation dans des lieux bas mal éclairées, ir le défaut de vêtemens, par la disette ou par l'uge d'alimens peu nutritifs, par des évacuations exssives, par une vie molle, oisive et non exercée, ir des affections tristes.*

Omnia haec symptomata, quae commmemoravius, apud chloroticas raro quidem congregata cernunr. Indicia universalia vero faciei pallorem, languom corporis, cephalaeam, palpitationes cordis atque iscultando strepitum in carotidibus, jam supra citam semper invenimus. Causa hujus morbi in sanuificatione depravata nervorumque affectione est quaenda, quibus rebus omnia morbi indicia explicare que arguere possumus. Quam sententiam nostram gumentis affirmare conemur. Pallor iste faciei ingnis, a quo morbus nomen ducit, naturaliter apud omines in conspectum venit, qui vernacula lingua apellantur Kakerlaken, et apud Albinos; porro in mors, in quibus sanguinis massa aut cruor solus aut ılsus ad cutem deminuitur; in mortuis, antequam

---

1) Nosol. method., t. IX. pag. 499.

2) Trait. mal. des femm. 63.

maculae luridae oriuntur, passim ubi rete vasorum cutaneum magna ex parte deletum est, quam ob rem in amplis cicatricibus et in chlorosi ipsa propter materiae paucitatem, sanguinem rubro tingentis. Qui status, plasticitati auctae et supervacaneae cruoris formationi contrarius, anaemiae similis est. Sanguis diversissimis causis infirmantibus depravatus, non prorsus corpori satis nutrimenti praebere potest, eget ea, qua corroboretur atque confirmetur materia et partes e tali sanguine formatae languidam speciem conservant, quod perlucide in musculorum systemate conspicitur, nunc pallido, cujusque majoris contentionis impotenti. Cutis rubore consueto caret, cruore deficiente. Nec minus ipsa quantitas sanguinis minuitur, unde chloroticae semper horripilationibus vexantur. Sanguinis nervorumque systemata arctissime sunt conjuncta, ita ut alterius affectiones vix alterum relinquant intactum, quanquam non raro quidem observatur, alterum praecipue systema morbo orto esse correptum, ut vasorum in morbis inflammatoriis, nervorum in nerveis animique perturbationibus: mox tamen, vel serius vel ocius, id quod ab initio erat liberum systema morbo implicatur, malaque quae inde sequuntur ostendit. Sanguis tanquam liquor vitalis in nervos habet vim, qui retro illum similiter afficiunt. Nervorum irritatio, raro deficiens, nullo modo, ut equidem opinor, explicanda est nisi sanguine vel principalis partis egente vel certe minuta. Liquor vitalis hic non satis vivus et excitans, ut in statu integro, nec minus digestio alienata vim in id habet indirectam. Unde apud hypochondriacos et hystericas animus iste morosus? Unde societatis et frequentiae timor in altero, sensusque nimis mol-

s alterius. Systema gangliosum, praecipue plexus ervorum abdominales, morboso modo sollicitata, illud nomalon perficiunt. Utrumque systema, quum sanuinis tum nervorum in chlorosi primario modo affici otest, in utroque tamen effectus postremus idem, t id ipsum momentum confirmare potest, quod sura constitui judicium. Complures auctores chloroin idiopathicam et sympathicam discernunt, quae ut sanguinis, aut materierum vitae inservientium jatura, aut sanguine vitiose comparato, apud puellas, ravidasque, in decrepiditatis tempore etiam apud vios invenitur, quo in casu omnes hae, quas supra meoravimus, personae dici possunt chlorosi esse laorantes, quia chlorosis hic nihil aliud est nisi anaemia.

Chlorosis vero idiopathica puellas tantum pubecentes corripit, qui morbus efficitur eo, quod in hoc volutionis tempore indoles quaedam chlorotica noralis esse videtur. Sanguis illarum nondum eam asecutus est perfectionem, qua indicationibus nunc icipientibus sensibilitatis atque irritabilitatis responeat. Itaque omnes fere virgines in hoc tempore ajore palloris gradu afficiuntur, facile languescunt, nimo sunt mutabili ac irritabili. Quam ob rem chloosis morbis adnumerari potest ad corporis evolutioem pertinentibus, et re vera pubertatis tempore diersissimis causis noxiis haec sanguinis deminutio ivenitur. Etiam pro naturae varietate, alius apud hlegmaticam, alius apud irritabilem animi indolem st morbus, sicut in scrophulosi haud secus respici ebet, magnamque in tractatione habet vim. In eo, uem supra memoravimus statu, cognoscitur morbus aagna lassitudine, parva res externas percipiendi faultate, pallore morti simili, perpetuo frigore, ad leu-

cophlegmasiam et blennorrhoeam inclinatione. Hoc in statu sanae olim habitae et florescentes virgines aegrotant, et morbus est insignis sensibilitate perversa, congestionibus, calore volatili cum horripilationibus intercurrente, vertigine, hysterismo, symptomatibus auctis, quum incitamentum oriatur. Quemadmodum primum genus in hydropem se convertere solet, ita chlorosis apud sensibiles in morbos tabescentes.

III. DIAGNOSIS.

Ad errores diagnosticos judicium non acute institutum singulorum symptomatum, ut coloris cachectici, cordis palpitationum, digestionis afflictae perducere potest. In ictero quidem eundem faciei luridum colorem habet aegrotus, quae res apud minus peritos permutationem efficere possit, in illo vero sclerotica, simulac morbus erumpit, flávescit, in hac normalem colorem non amittit; in isto palpitationes chlorosi insignes arteriarumque strepitus desiderantur, quorum loco sedes ex defectu bilis in tractum intestinalem effusae argillaceae apparent. Difficilior est diagnosis inter palpitationes e chlorosi ortas et eas e morbis organicis, qui etiam pallore ac oedemate sunt conjuncti, chlorosis contra, si longius perdurat, morbos cordis organicos gignit, ita ut tempus esse possit, quo qui morbus adsit dignoscere, haud facile est. Haec tamen vestigia ad verum ducunt: pubertatis aetas sexusque muliebris jam magnam palpitationum chloroticarum suspicionem excitant, certior tamen fit diagnosis, quum haec symptomata cum morbo progrediente appareant. In morbis cordis organicis saepe indoles hereditaria observatur, et symptomata colo-

em faciei cachecticum anteeunt, qui signum morbi ongius perdurantis est. Etiam remissio symptomaum deest, quae tamen apud chloroticas invenitur tque post labores dificiles, animi perturbationes ceit, mox vero, animo tranquillo, redit. Et ipsa theapia rectam viam ostendit, quum in morbis cordis hloroticis ferrum, utilissimum medicamen adhibeatur, ı alteris vero dammum modo afferat.

IV. AETIOLOGIA.

Persaepe dispositio quaedam chlorotica adesse olet, quae universali nervorum vasorumque torpeine in abdomine agnosci potest. Quam ob rem in as praecipue incedit puellas, quae habitu sunt sponioso, torpido atque phlegmatico, quarum functiones bdominales languescunt, quae ventris tensione laboant, et blennorrhoeis tractus intestinalis et albo fluori c digestioni depravatae obnoxiae sunt. Morbis, qui orporis evolutionem impediunt, evolutione genitali on turbata, causae eae sunt, quae irritationem systeıatis arteriosi universi aut vasorum abdominalium ninuunt. Ad illas referendae sunt, corpus non satis xcultum, eruditione neglecta, nutrimenta mala, comıoratio in locis humidis multaque in aqua negotia, deectus motionis, copulationis appetitus praemature aesis moribus partus, quo in statu sensibilitas aucta, rritabilitas vero minuta invenitur, contentiones graves empore maturitatis, corpus calefactum mox vero rerigeratum, prae omnibus autem animi depressiones, ıt moeror, aerumnae, desiderium et quidem desideium amati. Mihi ipsi occasio obviam facta est vilendi puellas, quae, haud humili loco natae, ad bene asteque vivendum institutae, nulla quae conspici po-

tuerit causa efficiente a chlorosi incessae, summa adhibita in medendo cura, pristinam corporis integritatem recuperare antea non potuerunt quam medicus, causa morbi perspecta, matrimonium suasit, quod repente malum sustul.t. Ceterum nullus fere morbus, exceptis inflammatoriis, quin aliquo modo animi depressione sit partus. Quamquam enim primario tantum modo, nervorum systema pars est affecta, tamen sanguinis systema non ita excitare potest, quam ad organismum sustentandum opus est, qui iterum et quantitate et qualitate mutatur ac depravatur. Neque chloroseos causae praetermitti debent morbi jam prius apparentes, ut febris mucosa vel nervea vel intermittens, in universum morbi magna virium jactura juncti, itaque nec minus virium jactura haemorrhagiis orta, quam salivatione continua, diarrhoea habituali, lactando nimis longe. Noxae, systema uterinum ipsum magis afficientes sunt: coitus nimis aut mature aut crebre exercitus, onania, fluor albus, menstruatio praematura vel nimis saepe rediens, sanguinis magna jactura post partum et lochiae longius durantes. Alia chloroseos causa quaerenda est in morbis uteri organicis, qui vires exhauriunt. Menstruatio saepe apud chloroticas valde perturbata, sive nimis parce aut copiose fluat, sive suppressa appareat, sive colore sit fusco, qualitate mucosa: semper autem a statu integro abhorret. Quam tamen mensium anomaliam proximam chloroseos causam statuere absurdum est; sequitur potius ex universali organismi debilitate et productivitate systematis uterini afflicta. Omnino amenorrhoea sola raro medicis est tractanda, sed sublatis aliis causis, haec quoque cedere solet, quoniam ex his potissimum manat ac viget. Perraro

ı chloroticis functiones uterinae non sunt turbatae, ttamen non satis circumspecte frustraque ageremus, ı amenorrhoeam emmenagogis vincere conaremur, am minime est malum topicum et porro, nullis ad-ibitis remediis, evanescit, dummodo chlorosis sub-ta sit.

V. PROGNOSIS.

Plerique scriptores haud dubie in eo consentiunt, hlorosin idiopathicam conditionibus non nimis infau-tis et justa tam medica quam diaetetica curatione anari posse, turbationibus in corpore non residenti-us. Nec raro ipsa natura sanat. Res, quod atti-et prognosin, respiciendae hae sunt: 1) constitutio et ires aegrotarum. Quo invalidiora individua, quo ma-r praedispositio hereditaria, quo magis functionum nergia depressa est, eo prognosis pejor existit.) Aetas. In universum, quo juniora sunt individua, nto faustius praesagium. Sed semper evolutionis enitalium ratio ad aetatem consideranda est. Quo erius enim coitus appetitus inter chlorosin prodit, o certius de vitio, vitae propriae nocente, concludi otest. 3) Forma morbi. Species erethica facilius otest sanari quam torpida, cum universali debilitate onjuncta. 4) Causae. Melius est, si causa modo raeteriens aut saltem facile tollenda, et si vitam se-ualem directe afficit, ita ut nondum in totum orga-ismum debilitans egerit. 5) Complicatio chloroseos um morbis aliis. 6) Spatium morbi et processus. Ibi reproductio nondum magnopere affecta est, nec-um succi depravati, prognosis est laetior. Denique onditiones aegrotarum et executio praescriptorum nedicorum.

VI. EXITUS.

Et tempore et sequelis morbus multum alius ab alio abhorret. Fieri potest, ut post aliquot hebdomades ad reconvalescentiam se convertat, contra quoque ut per multos menses, annos etiam perduret et gravibus miseriis conjunctus in mortem abeat. In sanitatem sensim sensimque transit, quantitate ac qualitate sanguinis statui integro appropinquante, pallore faciei evanescente, profligatis viribus rursus crescentibus, appetitu apparente mensibusque fluentibus, saepe post matrimonium ac conceptionem. Sola menstruatio, nisi aliae res emendatae sanguificationi accedunt, sanationem non indicat, quum illa, anaemia perdurante, via artificiali esse possit provocata. Nervorum perturbationes, praecipue systematis gangliosi, non raro sequelae non radicitus curatae chloroseos observantur, ut hysteria, melancholia, nymphomania, quarum postrema existit, si chlorosis conjunctionis appetitu non expleto orta erat. Cordis nimis vehementes agitationes, quibus energia circulationis compensetur, morbos illius organi efficiunt, ut dilatationes ac aneurysma. Libenter in morbos chronicos et cachecticos excurrit, in hydropem anasarcam, asciten, atque in hydrothoracem, phthisin. Quae signa saepe cum chloroseos phaenomenis se ita confundunt, ut decursus ejus non ita luculenter in conspectum veniat. Sunt pedes tumefacti et abdomen, diuresis minuta, cutis secretio suppressa, oppressio pectoris, tussis tenax, sputa purulenta aut sanguinolenta, febris hectica, diarrhoeae vires excedentes. Horum morborum accessione maxime debilitas augetur, appetitus minuitur, somnus fit inquietus, in universum omnia chloroseos symptomata cre-

cunt, his exceptis, quae ex alienata systematis ge-
italis irritatione originem ducunt, quaeque, debili-
ıte magis magisque crescente, plane fere evane-
cunt. Haec est parva adumbratio sequelarum tri-
tium morbi, qui nostris temporibus creber et potis-
imum in hominibus inferioris conditionis invenitur et
ibi ipsi relictus, aegrotas ad mortem ducit.

VII. THERAPIA.

Princeps indicatio, quam in curanda chlorosi equamur opus est, eo excurrit, ut vitalitatem afflitam erigamus ac praesertim systematis uterini pro-uctivitatem augeamus. Ad quem finem nonnunquam lane ratione diaetetica pervenimus, quae via, si ad ıorbum tollendum sufficit, semper est aptissima at-ue maxime idonea. Ceterum haud difficile perspici-ır, curandi rationem diversam esse oportere ex etate, consuetudine, societate; semper tamen cura iaetetica cum pharmaceutica conjuncta esse debet. ıegrotis omni modo societas hilara quaerenda, vita edentaria vitanda, suadenda est modica motio, prae-ertim in aëre campestri. Nutrimentum optime eli-endum ex genere animalium, qui cibi sale condiri liisque aromatibus componi possunt; potus consistat n cerevisia facili digestu paulloque vini. Semper orro respiciendum est, ne aegrotae somnum nimis rotrahant, neve coffeae vel theae infuso sint nimis leditae, neve refrigerationem sibi contrahant. Ma-nam utilitatem balneae tepidae afferunt. Omnia, quae roposui, remedia eo spectant, ut plasticitate aucta emotisque causis noxiis fortiorem nutritionem ac anguificationem efficiant et hilaritate restituta animi erturbationem tollant. Sin vero morbus majores

fecit progressus aut complicitus est aliis vitiis, remedia pharmaceutica non sunt omittenda. — Magni est momenti cognoscere, num debilitas receptivitate aut aucta aut minuta sit conjuncta, quia in utraque cura differt. Discernimus chloroticas constitutione torpida ac sensibili. Apud illas, habitu, temperamento, torpedine insignes, ea medicamina, quae principio acri, resina atque oleo aethereo systema uterinum excitant ibique congestiones pariunt, quaeque vim vasorum augent, sunt adhibenda. Itaque non inutilia sunt aromatica, ut mentha, majorana, millefolium, valeriana; balsama porro ac resinae propter vim incitantem uterumque ipsum praecipue afficientem, ut balsam. peruvianum, copaivae, asa foetida, gummi ammoniac., galbanum, myrrha. Vehementer excitant nonnulla olea aetherea, ut juniperi, terebinthinae ac praesertim oleum sabinae. Inter remedia efficacia numeranda sunt aloe in dosi parva, continua tamen aliisque remediis conjuncta, herbae gratiolae grana duo ad quatuor in extracti forma, sensim sensimque majores doses, folia sabinae ad infusum. Eis, quae productivitatem systematis uterini augeant, tonica sunt adnumeranda, in quibus materia extractiva amara praevalet, ut herba trifolii fibrini, marrubii albi, millefolii, radix gentianae, calami aromatici, lignum quassiae, cortex chinae omniumque princeps ferrum.

Adjunguntur externa infrictiones abdominis, institutae oleis aethereis, oleo sabinae, juniperi, balsamo peruviano in spiritu vini soluto. Efficacissimae hic sunt balneae tepidae. Sed si organismi debilitas aucta receptivitate est insignis, quae externo aegrotae habitu, hystericis et spasticis symptomatibus

ognosci potest, tonica caute sunt propinanda propter
fficultatem digestionis. Hoc in casu optimum sit
itissima minimeque cohaerentia tonica adhibere, ut
cidum Halleri vel acidum muriaticum infuso aro-
atico immixtum. Sed si organa chylopoetica ita
unt labefactata, ut etiam acidum molestias afferat,
hil est aptius quam hanc sensibilitatem auctam
nio, quod in infuso aromatico positum est, hebetare,
no facto ad ea, quae supra nominavimus, remedia
dire. De principe medicamine in hoc morbo, nempe
e ferro ejusque vi nonnulla memoranti mihi sit ve-
a. Vis, quam habet ferrum in humanum organis-
um, notior est, quam ut multis verbis de ea disse-
ndum sit. Ferri usu sanguis elementis firmis cres-
t, cruore aucto rubriorem colorem adipiscitur, cir-
ılatio acceleratur, uno verbo, sanguis ad nutrien-
im aptior fit. Qui ferri eventus quum notus esset,
uid tum luculentius erat, quam illud laudare semper-
ie prosperrimo successu adhibere, quum chlorosis
ndum petat ex sanguinis depravatione, cui tollendae
hil ferro melius est. Itaque Naumann, vir magni
omenti, jocose quidem, verissime vero ait: qui nes-
t Martem, nescit artem. Neque tamen parvum
ferremus damnum, si ubique ferrum adhiberemus;
ed primo est respiciendum, num digestionis organa
integritate versentur, quae si non sunt intacta
ventum spei nostrae non esse responsurum constat,
nia ferrum ipsum ejusque praeparata robur quod-
m organorum chylopoeticorum poscunt, alias facile
'ualitates pariunt ac gastricismum revocant. Sed
ıum in chlorosi digestio raro solum non sit afflicta,
: supra vidimus, optima erit utilitate antea medica-
inibus amaris uti, e. g. trifolio fibrino, carduo be-

nedicto, absinthio, chelidonio majore, quibus digestio corroboretur. Quo facto, ferrum ipsum et quidem ejus praeparata facilia digestu, tanquam princeps remedium, in usum revocare licet, usque ad usum ferripul verati. Semper tamen ferrum aromatico quodam conjungitur, quo digestio excitetur ferrumque facilius digestu reddatur. Fieri potest, ut ferri usu alvus sit obstructa, tum pauxillo rhei conjungi potest; aut succus gastricus hyperacidus sit, tum bonum erit medicamen absorbens addere. Praecipua memoratione digna sunt balnea martialia fontesque salubres, quae ad chlorosin tollendam multum afferunt, praesertim in loco adhibita, ubi res plures accedunt ad valetudinem restituendam. Quo pertinent Pyrmont, Schwalbach, Franzensbrunn, Spaa, Brückenau, Cudova, multique alii fere innumerabiles fontes. Praeter alia elementa continent ferrum oxydulatum carbonicum, salia, ut natrum carbonicum, muriaticum, sulphuricum, calcariam carbonicam, muriaticam, sulphuricam. Major eorum pars sunt frigidiores, alii vero calidiores. Gustus est atramento similis et contractivus. Quas aquas, etiamsi pars ferri carbonici insit parva, non tamen est negandum, hoc insignes vires salubres adipisci, et interdum quidem majores quam fortissima ferri praeparata. Quod admirari non possumus, quia, quod jam supra vidimus, ferri praeparata fortissima corpus poscunt minus irritabile, si bene digerantur. In forma ferri carbonici ferrum mitissimum habet effectum, facillime circulationi immiscetur et ita efficacitas augetur. Hoc modo adhibitum ferrum, hominibus debilibus et tractu intestinali sensibili praedito utilissimum est. Neque est praetermittendum, salia admixta ferri tonum mi-

ere, secretiones augere alvumque laxiorem reddere. ique hae aquae salubres pretio sunt magno, quo am accedit, ut itinere faciendo successus animi aritate adjuvetur.

Nonnulla liceat de effectibus nonnullorum remeorum adjicere. Quod spectat ad venaesectionem, ılti, exempli gratia Sydenham, Hoffmann, van wieten, in chlorosi venam secari nolunt, aliis tanmmodo raro parvas venaesectiones cum fructu se stituisse affirmantibus. Federigo, venaesectionis e quidem inimicus, non negat tamen, hic illic inflammaones locales huic malo subesse, quae palliative venaectionem desiderent; nec infitiatur Colombat parvam naesectionem revulsivam utilem existere, quando aeotae vehementibus vexentur palpitationibus. Omnino naesectiones remedium curae radicalis fieri nequeunt, iippe augentes potius qualitatem sanguinis serosam, sequelas haud raro obvias, sicut leucophlegmaım, hydropsiam, tabem tantummodo adjuvantes. At nnunquam individua plethorica a chlorosi corriuntur, aut organis sexualibus celerius sese evolntibus, aut aliis organis citius se excolentibus. ic parvae venaesectiones, caute quidem institutae, irum in modum prosunt.

Emetica quoque commendata sunt: primum quiım a Mercato ejusque asseelis, qui turbationem ganorum concoctionis causam chloroscos primaın existimabant. Verum hoc medicamine parum ntum emolumenti conciliatum est. Nec licet emeca nisi remedia palliativa habere, quae tantum praentibus in ventriculo sordibus et in obstructionibus stematis lymphatici advocari oporteat: nam praestere adhibita ventriculum irritant, totum organis-

mum valde conquassant et facile, debili systematis nervosi statu, mala constantia provocare possunt. Ubi supra memoratae indicationes emeticorum administrandorum existunt, ipecacuanha, tanquam mitissimum et praeterea spasmos sedantia porrigatur.

Laxantia in chlorosi tractanda maxima sunt utilitate, quia in irritabilitate organorum gravium derivationi inserviunt et organa digestionis a materiis noxiis liberant. Busch teste, rheum, senna aptissima sunt, quum salia neutralia nimis debilitantia, fortiora vero drastica nimis irritantia in organismum agant.

VIII. SECTIO CADAVERIS.

Raro chloroticae mortem occumbunt, nisi ille morbus aliis est complicatus, aut, rebus externis intercedentibus, magnos fecit progressus. In illis casibus, quibus quidem aegrotae mortuae sunt, obductio docuit sanguinis defectum, uterum non satis excultum atque ovaria, et obvia in iis vitia organica nec minus in liene ac hepate, cordis dilatationem atque effusiones serosas in cavum pectoris et abdominis. —

VITA.

Ego, Isidorus Loewenstein, veteri fidei ddictus, patre Josepho, matre Recha e gente 'ollack, quibus Deus optimus maximus longam npertiat vitam, Gedani natus sum. Primis littera-um elementis in schola urbana imbutus, quinto de-imo aetatis anno ad mercatorem sum deductus et uamquam jamdudum litterarum cupido me allexerat, ebus tamen familiaribus afflictis mihi ab illis erat bstinendum. Fortuna vero aliter de me egit. Fra-er enim, cujus mortem jam ex aliquot annis lacrimis ersequor, cujusque memoria nunquam ex animo di-ibetur, Berolinum me invitavit, omniaque ad vitam ustentandam studiumque inchoandum et continuan-um necessaria mihi libentissime praebuit, ut ei, pro olor! defuncto summas gratias agere supersedere equeam. Cum maturitatis testimonio a gymnasio 'rid. Werderano, quod annum et dimidium frequen-avi sub auspiciis Cel. Bonnell, dimissus Regio-iontium petii et Prorectore Magnifico Ill. Voigt in ivium academicorum numerum receptus atque a De-ano spectabili Ill. Burdach medicinae studiosis dscriptus sum. Per sex semestria his praelectioni-ius interfui: Ill. Burdach II. de osteologia et syn-lesmologia; Ill. Rosenkranz de philosophia pra-tica, de psychologia, de logice; Ill. Rathke de oologia, splanchnologia, angiologia; Illustr. Bur-lach II. de myologia et neurologia, anatomia gene-ali; Ill. Meyer de botanice generali ac speciali; Ill.)ulk de chemia experimentali; Ill. Moser de phy-

sice; Ill. Sachs de pathologia generali et pathologia ac therapia speciali; Ill. Seerig de chirurgia; Ill. Hayn de arte obstetricia. Cadavera rite secare me docuerunt Ill. Rathke et Burdach jun.

Anno MDCCCXLIII. Berolinum repetii atque a Rectore Magnifico Ill. de Raumer inter cives academicos receptus, ab Ill. Mueller, t. t. Decano maxime spectabili, medicinae studiosis adscriptus sum.

Exercitationibes clinicis medicis, chirurgicis et obstetriciis interfui virorum Illustrissimorum Sachs, Seerig, Schoenlein, Juengken, Busch, Barez, Truestedt.

Quibus omnibus viris, optime de me meritis, gratias ago quam possum maximas.

THESES.

1) *Natura ipsa plurimum ad morbos sanandos valet.*

2) *In morbis curandis semper genius epidemius est respiciendus.*

3) *Ex sanguinis depletione ac depravatione diversissimi morbi originem ducunt.*

4) *Venaesectio nullo remedio alio est compensanda.*

5) *Psychologiam nec minus philosophiam colere medici est.*

NARROW GUTTERS

(1-2 CHARACTERS
LOST ON
SEVERAL PAGES)